

LAIMUTIS BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

ORCID id: orcid.org/0000-0002-2902-4722

Mokslinių tyrimų kryptys: toponimika, antroponimika.

DOI: doi.org/10.35321/all85-10

DĖL LIETUVIŲ VIETOVARDŽIŲ SU ŠAKNIMIS *JUJ-/JŪJ-* KILMĖS

On the Origin of Lithuanian Toponyms with
the Roots *juj-/jūj-*

ANOTACIJA

Straipsnyje pirmą kartą aptariamos lietuvių vietovardžių su šaknimis *juj-/jūj-* kilmės galimybės. Bandant išsiaiškinti oikonimo *Jujėnai* kilmę išsamiai analizuojami gyvosios kalbos duomenys ir jo užrašymai istorijos dokumentuose – Vabalninko bažnyčios XVII–XVIII a. metrikų knygoje, administracinio pobūdžio šaltiniuose. Užfiksavus daug istorinių variantų analizuojamos jų atsiradimo priežastys, pagrindžiama, kodėl dabartinę formą galima laikyti autentiška. Suradus šaknį *juj-* turintį istorinį asmenvardį **Jujnyčia*, keliama asmenvardinės oikonimo kilmės hipotezė. Teigiama, kad iš gyvosios kalbos užrašyti vandenvardžiai (variantai) *Jujà*, *Jujos liņkis*, *Jūjà* gali rodyti *juj-/jūj-* apofoniją. Neatmetama, kad šie vietovardžiai gali būti kilę iš avd. **Jujà*, **Jūjà*.

ESMINIAI ŽODŽIAI: istorinė toponimika, istorinė antroponimika, oikonimų raida, oikonimų kilmė, onimų istoriniai užrašymai.

ANNOTATION

The article provides the first discussion concerning the possibilities of the origin of Lithuanian toponyms with the roots *juj-/jūj-*. In the attempt to determine the origin of the oikonym *Jujėnai*, the article undertakes a thorough analysis of the data from the colloquial language and its records in historical documents, i.e. 17th–18th century parish registers of Vabalninkas Church and the sources of administrative type. After collecting a number of historical variants, the reasons of their occurrence are analysed in the study. Arguments as to why the present form can be considered authentic are provided. After the historical personal name **Jujnyčia* with the root *juj-* was identified, the possibility of the oikonym's anthroponymic origin was put forward. It is asserted that the hydronyms (variants) collected

from the colloquial language *Jujà, Jujos liñkis, Jūjà* may show the apophony of *juj-/jūj-*. It is worth considering that the above toponyms can be traced to the personal name **Jujà, *Jūjà*.

KEYWORDS: historical toponymy, historical anthroponymy, development of oikonyms, origin of oikonyms, historical records of onyms.

Iš gyvosios lietuvių kalbos yra užfiksuoti keli šaknis *juj-/jūj-* turintys vietų vardai: oikonimas *Jujėnai*, kuriuo įvardijamas kaimas yra Panevėžio r. Karsakiškio seniūnijoje, ir Kupiškio seniūnijos Vėžionių kaime užrašyti Lėvens upės dalies, kuri vadinama sietuva, užsūkiu, vardai (variantai) *Jujà, Jūjà, Jujos liñkis* (žr. pav.). Latvių vietovardžių žodyne pateiktas Dundagos apylinkių viensėdžio vardas *Juījas*, kuris spėjamai siejamas su lietuvių kaimo vardu *Jujėnai* (Endzelins 1956: 402). Šių vietovardžių kilmė neiški, tokios šaknies bendrinių žodžių ir asmenvardžių nei lietuvių, nei latvių kalbų leksikoje nefiksuota. Apie lietuvių toponimus su *juj-* kol kas nėra nieko parašyta, latvių vietovardis, kaip jau minėta, tik bandomas sieti su lietuvišku oikonimu, bet kilmė taip pat nekomentuojama.

PAV. Vietovardžių su *juj-/jūj-* paplitimas: ○ *Jujėnai*, ○ *Jujà, Jūjà, Jujos liñkis* (sukurta naudojant „Google“ žemėlapius)

Straipsnyje aptariamos šios šaknies lietuvių oikonimo ir vandenvardžių kilmės galimybės, pasiremiant jų vartosenos, raidos tyrimų duomenimis. Tuo tikslu siekiama užfiksuoti vietovardžių užrašymo iš gyvosios kalbos aplinkybes

ir ypatumus, istorijos šaltiniuose vartotas formas¹, jų chronologinę seką, paaiškinti grafinių, fonetinių variantų radimosi priežastis, nustatyti labiausiai tikėtiną pirminę lytį, išsiaiškinti galimą jos ryšį su šaltinių antroponimija ir oikonimija. Todėl iškeltiems uždaviniams įgyvendinti pirmiausia pasitelkiamas istorinis tyrimas, lyginamoji duomenų analizė, aiškinantis istorinių oikonimų variantų atsiradimo priežastis daug kur remiamasi analogijų metodu.

Kaip minėta, kaimo vardas *Jujėnai* darybos, kilmės požiūriu neapartas jokiam toponimikos darbe². Gyvąją vartosena paremtuose šaltiniuose jo forma nevarijuoja: *Jujėnų km.*³ 1925 m. (LAV 53), *Jujėnai k. (1)*⁴ (VB I), *Jujėnų km.*⁵ 1959 m. (LATS 531), *Jujėnai (1), k.*⁶ 1976 m. (LATSŽ II 108). Iš vietinių gyventojų oikonimas *Jujėnai* pirmiausia užrašytas XX a. pradžia datuojamoje Kazimiero Būgos kartotekoje⁷ (BgK). Po to užfiksuotas 1974, 1984⁸ ir 1990 metais (VK). Šie duomenys rodo, kad gyvojoje kalboje dabar vartojama tik viena forma, kuri XX a. I pusėje jau tikrai buvo nusistovėjusi.

Istoriškai Jujėnai priklausė Vabalninko parapijai ir valsčiui. Šis kaimas nebuvo didelė ar administraciniu, socialiniu požiūriu svarbi gyvenvietė. Išsamioje Vabalninko ir jo apylinkių istorijai skirtoje studijoje jis minimas retai: rašoma, kad 1849 metais priskirtas Stumbriškių dvarui, o autoriaus sudarytame 1780 metų Vabalninko seniūnijos žemėlapyje pavaizduotas kaip Vabalninko dvarui priklausantis sodžius (Šakenis 1935: 165; žemėlapis). Apie gyvenvietės priklausymą minėtam dvarui užsimenama ir kraštotyros darbuose (Juknevičius 2020: 45). Atlikta išsami istorijos šaltinių, daugiausia bažnytinių Vabalninko parapijos metrikų knygų, analizė leidžia teigti, jog kaimas pradėtas minėti bent jau XVII a. I pusėje. Pirmasis jo užrašymas rastas Vabalninko parapijos 1624–1741 metų krikšto ir jungtuvų įrašų knygoje: 1634 metų įrašas

¹ Turimi galvoje oikonimo istoriniai užrašymai, nes upės dalies vardų istorijos šaltiniuose nerasta.

² Apie jį nieko nerašoma didelės apimties straipsnyje, skirtame oikonimų, kilusių iš asmenvardžių su patroniminėmis priesagomis, darybos analizei – žr. Razmukaitė 1993: 133–165. Lietuvių asmenvardžių tyrimui skirtame apibendrinamojo pobūdžio veikale, kuriame numanomi antroponimai dažnai atstatomi iš oikonimų, iš kaimo vardo *Jujėnai* avd. **Jujėnas* nėra rekonstruojamas – žr. Zinkevičius 2008. Matyt, šis vardas laikytas neaiškios darybos ir kilmės oikonimu.

³ Priklausė Biržų–Pasvalio apskrities Vabalninko valsčiui.

⁴ Biržų apskrities Vabalninko valsčiuje.

⁵ Priklausė Vabalninko rajono Sodelių apylinkei.

⁶ Panevėžio rajono Karsakiškio apylinkėje.

⁷ Pagal vietovardį užrašiusiojo inicialus A. V. galima spėti, kad tai tarpukario kalbininkas, pedagogas, visuomenės veikėjas Antanas Vireliūnas, gimęs Kupiškio valsčiaus Vėžionių kaime ir 1910 metais baigęs Panevėžio mokytojų seminariją.

⁸ Užrašė kalbininkas Artūras Judžentis.

liudija, kad buvo krikštijamas sūnus, vardu Mykolas (*Mikołaj*), kurio tėvais nurodyti Jonulis Juozūnas ir Kotryna, gyvenantys Deikiškių kaime⁹ (*oŷca Janula Jozou̇na*¹⁰ *z deŷkiszek Zmatki katrinŷ*), o krikštatėviais – Mečiulis ir Agnė¹¹ iš Jujėnų (Jaujėnų) kaimo (*kũm meczũlis de iaũianis kũma Aagna*) (VbKrJn 13). Po to kaimas šiame šaltinyje minimas 1698 metais: užrašyti Jujėnų gyventojai, krikštijamo Stepono (*Stephanus*) tėvai, Adomas Žilė¹² ir Zofija (*Adami Zilė et Sophiæ de Iuywieny*) bei šiame kaime gyvenanti krikštamotė Zofija Jurgyčia¹³ (*Sophia Jurgicia ibidem de Iuieny*) (VbKrJn 83). 1699 metais paminėta Jujėnų gyventoja krikšto motina Zofija Jujnyčia (Juinyčia) (*Sophia Juynicia de Junieny*) (VbKrJn 87). Toliau minėtoje metrikų knygoje nurodomi tokie oikonimo variantai ir kaimo gyventojų asmenvardžiai: sūnus *Petrus*, tėvai *Vladislai Zeyzgeniŷ*¹⁴ *C^o Anna de Iuwieny* 1700 m. (l. 105); krikšto motina *Anna Zadzienie de Iuwieny* 1700 m. (l. 108); dukra *Catharinam*, tėvai *Vladislai Zeydelenas et Anna de Iuieny* ir krikšto motina *Sophia Baltrienie [...] de Iuieny* 1701 m. (l. 114); vyras ir žmona *Georgium Baltren...¹⁵ de Mazuchny cum Sophia Stasiucia de Iuwieny*, liudininkas *Step...nus*¹⁶ *Baltrenas de Iuieny* 1702 m. (l. 274); krikšto motina *Sophia Stafuciua de Iuwieny* 1703 m. (l. 141); sūnus *Jacobum*, tėvai *Vladislai Zydelo et Anna de Iuwieny*, krikšto motina *Cristina Stafziucia de Iuwieny* 1704 m. (l. 159); krikšto tėvas *Georgius Zeidelenas de Iuwieny*; krikšto motina *Anna Władienie de Juwieny* 1705 m. (l. 164); vyras ir žmona *Petrum Staniulanis de Natyŷki*¹⁷ *cum A...na Martynaycia de Iunieny* 1705 m. (l. 278); liudininkas *Georgius Baltrenas de Mazuchni alias Iunieny* 1705 m. (l. 280); krikšto motina *Anna Jaksztaycia de Iuieny*; dukra *Mariannam*, tėvai *Georgŷ Zeydelenas et Agatha*, krikšto tėvai *Georgius Zeydele cum Barbara Rasiucia Omnes de Iuieny* 1708 m. (l. 202); dukra *Catharinam*, tėvai *Georgŷ Baltrenas et Sophia de Iuieny* 1708 m. (l. 203); krikšto motina *Anna Władysławowa de Iuieny* 1708 m. (l. 204); krikšto motina *Dorothea Blekaycia de Iuieny* 1708 m. (l. 211); krikštatėvis *Georgius Baltrenas de Iunianŷ*¹⁸

⁹ *Deikiškiai* – kaimas Biržų r. Vabalninko seniūnijoje.

¹⁰ Antrasis tėvo asmenvardis gana sunkiai įskaitomas, todėl atstatyta forma kiek abejotina.

¹¹ Krikštatėviai, kaip ir motina, užrašyti tik vardais.

¹² Dėl tokios formos galimybės plg. liet. *žilė* ‘žilumas, žylis; žili plaukai, žila galva’ (LKŽe); dar plg. Vabalninko valsčiaus pvd. *Žilinskas, Žilińskas* (LPDB).

¹³ Atkuriant lietuviškas netekėjusių moterų asmenvardžių formas, paliekamos tarnei būdingos priesagos.

¹⁴ Asmenvardis sunkiai įskaitomas, pateikiamas labiausiai tikėtinas variantas.

¹⁵ Asmenvardžio paskutinės raidės išblukusios.

¹⁶ Antroponimas knygoje perkeltas į kitą eilutę, todėl jo viduryje nematyti vienos raidės.

¹⁷ *Natiškiai* – kaimas Biržų r. Vabalninko seniūnijoje.

¹⁸ Šio oikonimo tikrumas kelia abejonių, įmanoma perskaityti ir kaip *Iuwanŷ*.

1710 m. (l. 219); liudininkas *georgius baltrenas de yuiany* 1710 m. (l. 288); sūnus *Simon*, tėvai *Ioannes Narwidas, Christina [...] de Iuiany* 1714 m. (l. 239); krikštamotė *Agnes Wifzomirfka de Iuiany, Agnes Wiszomirska de Iuiany, Agne's Wifzomierska de Iuiany* 1720 m. (l. 259, 263, 264).

Keletą kartų Jujėnų kaimas paminėtas ir Vabalninko parapijos 1678–1689 metų krikšto metrikų knygoje: dukra *Maryannam*, tėvai *Cafimirum Randananif et Nastazja de Iugeny*, krikšto motina *sophia Ionaycze de Iuieny* 1680 m. (VbKr_I 56); dukra *Reinam*, tėvai *Martini Waycwizonis et Helen^o de Iuienny*, krikštamotė *Anastasia Iuzuycia de Iuieny* 1682 m. (l. 74).

XVIII a. I pusės laikotarpį apimančioje 1721–1742 metų Vabalninko parapijos krikšto metrikų knygoje yra tokie kaimo ir jo gyventojų paminėjimai: dukra *Marianam*, tėvai *Joannis Wifzomirski et Agnetis de Iuiany* 1721 m. (VbKr_{II} 2); sūnus *Nicolaum*, tėvai *Ioannis Sadowski et Zofia de Iuiany* 1721 m. (l. 5); krikšto motina *Agnes Wiszomirska de Iuiany* 1722 m. (l. 6); dukra *Magdalena*, tėvai *Joannis Sadauckas et Zofia Sadauckienia de Juiany*, kr. motina *Agnete Wyzzamerfka de Juiany* 1722 m. (l. 7); dukra *Elisabetha*, tėvai *Joanef Wifzomierzki, Agneta Mazuchnowna De Jujany* 1724 m. (l. 13); krikšto motina *Elisabetha Putiowa Mozuchnowa de Iuiany* 1727 m. (l. 25); sūnus *Antonius*, tėvai *Ioannis Sadowski et Zophia Durelicia de Iuiany* 1727 m. (l. 26); dukra *Terefsa*, tėvai *Iacobi Weytekunas, Catharina Smilaycia de Iuiany* 1728 m. (l. 28); dukra *Hedwig...*, tėvai *Joanij Oftrowski, Agnetha Mazochnowna de Iujany* 1731 m. (l. 42); sūnus *mathia*, tėvai *Ioanij Sadowski, Sophia Dureljcia d Iujani* 1732 m. (l. 47); krikšto motina *Sophia Sadowska de villa Ieiuny* 1736 m. (l. 67); krikšto motina *Sophia SAdowskienia de villa Iaiuny* 1736 m. (l. 73); sūnus *Iosephus*, tėvai *Casimiri Markunas et Sophia de Villa Iujeny* 1740 m. (l. 118); dukra *Barbara*, tėvai *Ioannes Sadowski et Sophia de Villa Iujany* 1740 m. (l. 122); krikšto motina *Helifabeth Burbulenienie de Iujany* 1741 m. (l. 132).

Jujėnų kaimas ir jame gyvenantys asmenys keletą kartų paminėti ir 1743–1761 metų Vabalninko parapijos krikšto metrikų knygoje: sūnus *Laurentius*, tėvai *Petri Burbulis et Elifabeth [...] de villa Juieny* 1745 m. (VbKr_{III} 26); dukra *Agatha*, tėvai *Simoni Gieygus et Appollonia ex villa Juieny*, krikšto motina *Elifabet Burbulienia ex villa Juieny* 1747 m. (l. 36); sūnus *Iacobus*, tėvai *Petri Burbulis et Elisabeth de villa Iujeny* 1747 m. (l. 45); sūnus *Antonius*, tėvai *Simoni Gieygus et Apolonia de villa Iujeny* 1750 m. (l. 63); sūnus *Bartholomey*, tėvai *Petrij Burbuljls et Elisabeth de villa Iujany* 1751 m. (l. 70).

Kaimas minimas ir administracinio pobūdžio istorijos šaltiniuose. 1698 metų Vabalninko seniūnijos inventoriuje užrašytas Jujėnų viensėdis (*Zascianek Iuiany*) ir jo gyventojai *po Marcinie Woydzie, Władysław Zajzdela, Stanisław Geyzunas* (VbI_I 14). 1705 metų Vabalninko miestelio ir seniūnijos inventoriuje vėl nurodytas viensėdis (*Zascianek Iuiany*) ir jame gyvenantys asmenys *Władysław*

Zeyzdela, Stanisław Miedziunas, Marcin Czeponis (Vb_{II} 19). XIX amžiuje pakinta gyvenvietės statusas – minimas Jujėnų kaimas: *Деревня Юяны* (XIX a. I pusė) (VbE 7), *Jujany* 1854 m. (Hołowiński 1854), *Юяны, деревня* 1892 m. (KGGs 243), *Jujany* 1905 m. (SG XV (2) 29).

Išsami kelių XVII ir XVIII a. šaltinių analizė rodo, kad dabartinė oikonimo forma *Jujėnai* metrikų knygoose turi labai daug istorinių užrašymų variantų: *de iaùianis* 1634 m., *de Iugeny, de Iuieny* (tas pats įrašas) 1680 m., *de Iuienny, de Iuieny* 1682 m., *de Iuywieny, de Iuieny* 1698 m., *de Junieny* 1699 m., *de Iuwieny* 2x 1700 m.; *de Iuieny* 1701 m.; *de Iuwieny, de Iuieny* 1702 m., *de Iuwieny* 1703 m., *de Iuwieny, de Iuwieny* 1704 m., *de Iuwieny, de Juwieny, de Iunieny* 1705 m., *de Mazuchni alias Iunieny* 1705 m., *de Iuieny* 4x 1708 m., *de Iuniany (Iuwiany?)*, *de yuiany* 1710 m., *de Iuiany* 1714 m., *de Iuiany* 3x 1720 m., *de Iuiany* 2x 1721 m., *de Iuiany, de Juiany* 2x 1722 m., *De Jujany* 1724 m., *de Iuiany* 1727 m., *de Iuiany* 1728 m., *de Iujany* 1731 m., *d Iujani* 1732 m., *de villa Ieiuny, de villa Iaiuny* 1736 m., *de Villa Iujieny, Iujany* 1740 m., *de Iujany* 1741 m., *de villa Juieny* 1745 m., *ex villa Juieny, ex villa Juieny, de villa Iujeny* 1747 m., *de villa Iujieny* 1750 m., *de villa Iujany* 1751 m. Pagal šiuos užrašymus formaliai galima atstatyti formas **Jaujėnai, *Jujėnai (*Juivėnai), Jujėnai, *Junėnai, *Juvėnai, *Jugėnai, *Jėjūnai*. Kad tai yra to paties kaimo vardai, abejonių nekyla dėl kelių priežasčių. Pirma, tokių formų oikonimų netolimose apylinkėse (ir visoje Lietuvoje) daugiau nefiksuota. Antra, jų tapatumą paliudija antroponimijos duomenys, mat dažnai šalia šių oikonimo variantų nurodomi tie patys asmenys: 1702 metais užrašytas Jurgis Baltrėnas iš Mažuknų (*Georgium Baltren... de Mazuchny*), 1705 metais – iš Mažuknų¹⁹, kitaip **Junėnų*, (*Georgius Baltrenas de Mazuchni alias Iunieny*), 1708 metais – iš Jujėnų (*Georgy Baltrenas de Iuieny*), o 1710 metais – iš Jujėnų ir **Junėnų* (*Georgy Baltrenas de Iuieny, georgius baltrenas de yuiany, Georgius Baltrenas de Iuniany*); Jurgio Baltrėno žmona Zofija Baltrienė, mergautine pavarde Stasiūčia, 1701 ir 1708 metais paminėta kaip Jujėnų (*Sophia Baltrienie ... de Iuieny, Georgy Baltrenas et Sophia de Iuieny*), o 1702 ir 1703 metais – kaip **Juvėnų* gyventoja (*Sophia Stasiucia de Iuwieny, Sophia Stafiucia de Iuwieny*); Jurgio Žeidelėno gyvenamąja vieta 1705 metais nurodytas **Juvėnų* kaimas (*Georgius Zeidelenas de Iuwieny*), o 1708 metais – Jujėnų kaimas (*Georgy Zeydelenas de Iuieny*); Ona Vladienė vieną kartą apibūdinta kaip Juvėnų gyventoja (*Anna Władienie de Juwieny* 1705 m.), kitą kartą – kaip Jujėnuose gyvenanti krikšto motina (*Anna Władysławowa de Iuieny* 1708 m.); kelisysk paminėtų Jono

¹⁹ Pagal tokį užrašymą galima manyti, jog *Mažuknų* ir *Jujėnų (*Junėnų)* vardais vadinta ta pati gyvenvietė, tačiau toks atvejis tirtose metrikų knygoose yra vienintelis. Daugelyje įrašų paminėti atskiri Mažuknų ir Jujėnų kaimai. 1925 metais oikonimas *Mažuknai* (ar *Mažuknos*) teikiamas kaip Vabalninko valsčiaus Ratelių kaimo vardo variantas (LAV 55).

Sadausko ir jo žmonos Zofijos Sadauskienės, mergautine pavarde Durelyčia, gyvenamąja vieta nurodytas Jujėnų kaimas (*Ioannis Sadowski et Zofia de Iuiany* 1721 m., *Ioannis Sadauckas et Zofia Sadauckienia de Juiany* 1722 m., *Ioannis Sadowski et Zophia Durelicia de Iuiany* 1727 m., *Ioanij Sadowski, Sophia Dureljcia d Iujani* 1732 m., *Ioannes Sadowski et Sophia de Villa Iujany* 1740 m.), tačiau dviem atvejais užrašyta, kad ta pati Zofija Sadauskienė, krikšto motina, gyvena *Jėjūnų kaime (*Sophia Sadowska de villa Ieiuny* 1736 m., *Sophia SAdowskienia de villa Iaiuny* 1736 m.). Trečia, formų variantiškumą patvirtina ir jų pavartojimo tame pačiame įrašė atvejai: *de Iugeny* ir *de Iuieny* 1680 m., *de Iuywieny* ir *ibidem*²⁰ *de Iuieny* 1698 m., *de Iuwieny* ir *de Iuieny* 1702 m.

Paaiškinti, kodėl Jujėnų kaimo vardo variantų istorijos dokumentuose yra tiek daug, nėra paprasta. Ieškant pirminės formos drąsiau galima teigti tik tai, kad bemaž visi variantai paliudija priesagą *-ėnai*, kuri perteikta sulotynintu baigmeniu *-ianis*²¹ (*de iaùianis*) ir suslavintais (sulenkintais) baigmenimis *-eny*, *-enny*, *-ieny* (*-ienj*), *-iany* (*-ianj*), *-any*, *-ani*: *de Iugeny*, *de Iuieny*, *de Iuienny*, *de Iuieny*, *de Iuywieny*, *de Junieny*, *de Iuwieny*, *de Juwieny*, *de Iunieny*, *de Iunianj*, *de yuianj*, *de Iuiany*, *Juiany*, *De Jujany*, *d Iujani*, *de Villa Iujieny*, *Iujany*, *de villa Juieny*, *ex villa Juieny*, *de villa Iujeny*. Toks priesagos *-ėnai* perteikimas istoriniuose oikonimuose paliudytas daugelio tyrėjų, plg. istorinius užrašymus *de Czulany* 1688 m. (= *Čiulėnai*), *de Drusiany* 1687 m., *de Drufiany* 1688 m. (= *Drąsėnai*), *de Grybeny* 1691 m. (= *Grybėnai*), *de Iodani* 1686 m. (= *Juodėnai*) (Garliauskas 2004: 157, 158, 159, 160), *Kojrany* 1588 m. (= *Kairėnai*), *Rasteniany* 1795 m., *Rostyniany* 1834 m. (= *Rastinėnai*) (Jurkštas 1985: 11, 12), *Olxnieny* 1682 m., *Olxniany* 1682, 1683 m. (= *Alksnėnai*), *Jodupeny* 1632, 1634, 1644 m., *Jodupeny* 1640 m., *Jodupianj* 1643, 1682, 1686, 1689 m. (= *Juodupėnai*) (Maciejauskienė 2009: 169, 172), *de Dubiany* 1733, 1758 m. (= *Dubėnai*), *Miklusany* 1743 m. (= *Miklusėnai*), *de Puyszany* 1733, 1746, 1757 m., *de Puyszanis* 1738 m. (= *Puišėnai*) (Palionis 2008: 262, 265, 267).

Šiuo požiūriu išskirtinos tik dvi tame pačiame 1736 metų įrašė nurodytos formos *de villa Ieiuny*, *de villa Iaiuny*, formaliai suponuojančios priesagos *-ūnai* variantą **Jėjūnai* ar pan. Tačiau šiedu užrašymai tėra vieninteliai, o šiame įrašė minima kaimo gyventoja Zofija Sadauskienė visais kitais atvejais paminėta kaip gyvenanti Jujėnuose. Todėl galima teigti, kad tai viso labo sporadiškos grafinės formos, atsiradusios užrašytojui sukeitus vietomis skiemenis *ju-jė: Jujėnai* → **Jėjūnai*. Taigi, variantai *Ieiuny* ir *Iaiuny* greičiausiai radosi užrašytojui

²⁰ T. y. iš tos pačios Jujėnų gyvenvietės.

²¹ Plačiau žr. Garliauskas 1998: 165; Palionis 2008: 28; Bilkis 2020: 183; 2020a: 280.

blogai išgirdus ar suklydus rašant²². Panašių sukeitimų istorinėje oikonimijoje ir antroponimijoje galima pastebėti ir daugiau, plg. kaimo vardą *Alkamantis* 1684 m. (= *Antāmkēstē*), *de Downiuciu* 1683 m. (= **Daučiūnai*) (Garliauskas 2005: 156, 158), avd. **Kar-but-as* ← *Korbutowicz* 1753, 1757, 1760, 1762, 1763, 1764 m., *Korbutowicza* 1760, 1762, 1763, 1764, 1765, 1767, 1768, 1772 m. ir *Kurbatowicza* 1749 m., *Kurbatowicz* 1748 m. (Sinkevičiūtė, Račickaja 2014: 301–302). Be to, negalima atmesti, kad oikonimo priesagų kaitai galėjo turėti įtakos ir istorinėje antroponimijoje pastebimas tų pačių pavardžių priesagų *-ėnai* ir *-ūnai* variavimas, plg. avd. *Ian Iasiunas* 1763 m. ir *Ian Iasienas* 1771 m., *Michal Mickienas* 1779 m. ir *Michal Mickunas* 1783 m., *Marcin Stasiunas Bracia Mateusz, Stefan, Antoni* 1795 m. ir *Mateusz Stasienas, Bracia Stefan, Antoni* 1799 m. (Maciejauskienė 1991: 129–130).

Žiūrint chronologiškai pirmiausia išskirtina ankstyviausia, XVII a. I pusėje užrašyta, forma *de iaūianis*, suponuojanti liet. **Jaujėnai*. Remiantis šiuo užrašymu būtų patrauklu oikonimo kilmę sieti su liet. *jauja* ‘kūrenama kluono dalis, kur džiovinami linai arba javai; džiovykla; kluonas (klojimas) su tokia džiovykla; atskira troba, kurioje linus džiovinama ir mina; pirtis; javų ar linų kiekis, telpantis vienoje jaujoje (džiovykloje); pastatas javams krauti ir kulti; klojimas, kluonas’ (LKŽe) arba su avd. **Jaujėnas*, dėl asmenvardinės šaknies *jauj-* plg. lat. pvd. *Jauja* (Staltmane 1981: 115). Tačiau paisant visų kaimo vardo istorinių užrašymų konteksto tokią hipotezę kelti kažin ar galima. Mat, įrašas su šaknies *jauj-* tirtose metrikų knygoose yra nors ir ankstyvas, bet vienintelis. Po to fiksuoti visi variantai liudija šaknį ne su dvigarsiu *[au]*, bet su balsiu *[u]*. Jeigu forma su dvigarsiu būtų pirminė, ji turėtų būti perteikta dažniau, nes liet. *[au]* istoriniuose oikonimuose paprastai yra išlaikomas, žymint jį raidėmis *au*, *eu* (po minkšto priebalsio), *aw*, *ou*, *ow*, plg. *de auxzta Duaris* (= **Aukštadvaris*), *Siola jauneikiu* (= *Jauneikiai*), *de Antakiawnia* (= **Antakiaunis*), *de Kreuieliu* (= *Kraujėliai*), *isz Toukielu* (= *Taukėliai*), *de Dowiociu* (= *Daujōčiai*) (Garliauskas 1998: 185–189), *Porowswie* 1617–1618 m., 1632–1634, 1643 m., *porauswie* 1619, 1621 m., *Porawfie* 1649 m., *Poroufe* 1681, 1684 m. (= *Parausiai*), *Sawsinikj* 1617 m., *Saufyniki* 1634 m., *Soufiniki* 1634 m. (= *Sausiniņkai*) (Maciejauskienė 2009: 178–179, 180). Todėl galima manyti, kad forma *iaūianis* (**Jaujėnai*) veikiau yra istorinių oikonimų užrašymuose pasitaikančio, tiesa, retai, *u* kaitaliojimo su *au* pasekmė, plg. įrašus *Wies Raukschie* 1669 m., *Zaścianek Raukszcie* 1731 m., *Wies Rukszteliszki* 1804 m., *Mieysce Rauksztyszki* 1804 m., *Rukfztaliszki*

²² Apie tai, kad istorinių oikonimų grafinių formų atsiradimą dažnai lemia raštininkų nekompetencija, klaidos ir neatidumai, rašyta ne vieno istorinės onomastikos tyrėjo, plg. Zinkevičius 1977: 97; Maciejauskienė 1991: 119; 2009: 165; Garliauskas 1998: 194; Ragauskaitė 2005: 58; Palionis 2008: 27–28.

1814 m., *Rukštališkio I vs.* 1925 m. (= *Rūgštėliškis*) (Garliauskas 2005: 1056–1057)²³. Kitokių balsių perteikimo dvigarsiu pavyzdžių taip pat yra fiksuota, plg. *de Leyluciu* 1688 m. (= *Lolūičiai*) (Garliauskas 2004: 162), *de Mayzuny* 1714 m. (= *Mažiūnai*) (Palionis 2008: 196).

Didžiausia oikonimo grafinių formų įvairovė atsispindi XVII a. II pusės ir XVIII a. pradžios užrašymuose, kai šalia formos *Jujėnai* (*de Iuieny*, *de Iuienny*, *de Iuieny*, *de yuiany*) pasitaiko ir **Juvėnai* (*de Iuwieny*, *de Iuwieny de Juwieny*, iš viso 8 užrašymai), **Junėnai* (*de Junieny*, *de Iunieny*, *de Iuniany*, 4 užrašymai), **Jugėnai* (*de Iugeny*) ir **Juivėnai* ar **Jujvėnai* (*de Iuywieny*). Nuo 1714 m. nuosekliai vartojamas variantas *Jujėnai*, išskyrus jau aptartas *de villa Ieiuny*, *de villa Iaiuny* 1736 m.

Vertinant istorines oikonimo formas autentiškumo požiūriu pirmiausia pastebėtina, kad XVII a. II pusėje fiksuota *de Iugeny*, kuri užrašyta tik vieną kartą ir dar šalia tame pačiame įrašė esančios *de Iuieny*, gali būti grafinis *Iuieny* variantas, atspindintis iki XVII a. pastebimą tarp balsių esančio [j] perteikimo raidėmis *g*, *gh* tradiciją (plačiau žr. Šinkūnas 2015: 197–244). Kita vertus, tokia rašybos tradicija buvo būdinga tik evangelikų reformatų raštams (ten pat: 220, 221, 225), todėl *de Iugeny* gali būti raštininko riktas, nes *g* vietoje *j* nuoseklesnio rašymo pavyzdžių istorinėje toponimijoje nėra fiksuota²⁴. Formų *de Junieny*, *de Iunieny*, *de Iuniany* atsiradimą įmanoma paaiškinti tuo, jog prieš [n] esantis [j] raštininko galėjo būti išgirstas ir užrašytas kaip [n]: *Jujėnai* (*Iuieny*, *Iuiany*) → **Junėnai* (*Iunieny*, *Iuniany*). Panašių atvejų, kai, matyt, dėl po to einančios *n* įtakos ja pakeičiama prieš tai esanti raidė, istorijos šaltiniuose pasitaiko, plg. oikonimus *de Jewanszany*, *de Jowenszany* 1707 m. (= *Jovaišónys*), *de Eygindancy* 1738 m. (= *Eigirdonys*) (Palionis 2008: 194), avd. *Casimiry Augucianis* ir *Casimirus Angucianis* (Maciejauskienė 1991: 147). Variantai su šaknies *v* (*de Iuwieny*, *de Iuwieny*, *de Juwieny*) metrikuose vartoti gana trumpą laiką – 1699–1705 metais. Jų radimosi negalima pagrįsti kokiais nors fonetiniais dėsniniais. Istoriniame vadyne yra pavyzdžių, kai vietoje vienos ar kitos raidės parašyta *v* (*w*), plg. oikonimą *Balwierzyski* 1744 m. (= *Balbiėriškis*) (Palionis 2008: 261), pvd. *Symon Burba* 1769 m., jo sūnus *Jakub Burwa* 1785 m. (Maciejauskienė 1991: 124). Vienkartinė forma *de Iuywieny* vertintina kaip tam tikra raštininko sukurta variantų *de Iuieny* ir *Iuwieny* kombinacija.

Taigi aptartų variantų trumpalaikis ar vienkartinis pavartojimas, panašių iškreipimo atvejų buvimas istorinėje oikonimijoje ir antroponimijoje, nuosekli

²³ Toks *u* ir *au* kaitaliojimas atsispindi ir istorinėje antroponimijoje, plg. tos pačios pavardės variantus *Walenty Gniuzis* 1718 m., *Walenty Gniawzys* 1720 m., *Walenty Gniauzys* 1728 m., *Walenty Gniawzus* 1728 m. (Maciejauskienė 1991: 120).

²⁴ Pasitaiko atvejų, kai *g* rašoma vietoje *k*, plg. *de Villa Lenki* 1802 m., *Wies Linki* 1805 m. ir *Wies Lingi* 1804 m. (= **Linkai*) (Garliauskas 2005: 1052).

vienos formos vartoseną istoriniuose administracinio pobūdžio šaltiniuose leidžia teigti, jog oikonimo *Jujėnai* užrašymai su šaknimis *jau-*, *jug-*, *jun-*, *juv-*, *juiv-* (*jujv-*) greičiausiai yra metrikų įrašų autorių (raštininkų) padariniai, nesietini su natūralia vardo raida gyvojoje kalboje. Dabartinį oikonimą atspindinčios formos istorijos šaltiniuose vartotos dažniausiai, jų gausu visose tirtose metrikų knygos, neretai pagrečiui su kitokiais šaknies variantais, todėl galima manyti, jog šaknis *juj-* ir yra tikroji, etimologinė.

Kalbant apie kaimo vardo *Jujėnai* kilmę pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaime nėra fiksuota istorinių asmenvardžių, kurių šaknys ar kamienai visiškai sutaptų su oikonimo atitinkama žodžio dalimi. Tačiau vienas metrikuose užrašytas asmenvardis gali liudyti asmenvardinę šio vietovardžio kilmę. Tai jau minėtas 1699 metų įrašas *Sophia Juynicia de Junienny* (VbKrJn 87). Taip įvardintos krikšto motinos iš Jujėnų kaimo antrasis asmenvardis *Juynicia* (*Jujnyčia*) gali būti sporadiškai sutrumpinta forma iš **Jujėnyčia*, t. y. 'Jujėno dukra'²⁵. Ši konkretų atvejį iliustruojančių pavyzdžių tiriant moterų įvardijimą nėra pastebėta, tačiau fiksuota kitokių patroniminių priesagų trumpinimo faktų, plg. *moters avd. Christina Giedrociowna* šalia vyro *avd. Giedroyc (Giedroic)*, *avd. Heduis Giedrociowna, Anna Giedrociowa, Dorothea Ciulacia* (Maciejauskienė 1991: 263, 265, 270). Bet kuriuo atveju pagal įrašą *Sophia Juynicia de Junienny* galima spręsti, kad Jujėnuose gyventa žmonių, kurių antrasis asmenvardis turėjo šaknį *juj-*, todėl labai tikėtina, jog oikonimas *Jujėnai* kilo iš *avd. *Jujėnas*.

Asmenvardžio **Jujėnas* 'Jujos, Jujo ar pan. sūnus' šaknies kilmė neaiški. Lietuvoje šaknį *juj-* dar turi vienas vietovardis, todėl pravartu panagrinėti ir jo užrašymo iš gyvosios kalbos aplinkybes bei kilmės nustatymo galimybes. Kaip jau minėta, Kupiškio apylinkėse užrašyti Lėvens sietuvos, užsūkio vardai *Jujà*, *Jūjà*, *Jujos liñkis*. Vietovardžiai užfiksuoti seniai. XX a. pradžios Būgos kartotekoje pateiktas upės sietuvos vardas *Jūja*, *-ōs*²⁶, o 1935 metais sudarytoje Kupiškio valsčiaus Vėžionių kaimo žemės vardyno anketoje – upės dalies²⁷ vardas *Jujos liñkis*, pažymint, jog kartais pasakoma tiesiog *Jūja*. Pagal tokius užrašymus sunku spręsti, koks yra tikrasis vietovardžio šaknies vokalizmas. Kadangi toponimas yra sąlyginio kirčio atitraukimo plote, kuriame kirtis atitraukiamas tik iš trumpos galūnės į bet kokį ilgąjį priešpaskutinį skiemenį, tai variantas *Jūja*, *-ōs* lyg ir galėtų liudyti tikrąją formą *Jūjà* (*Jūjōs*), tačiau tam prieštarauja variantas

²⁵ Dėl moterų mergautinių pavardžių su tarminė priesaga *-yčia* žr. LKA II 121–122, žemėlapis Nr. 112.

²⁶ Užrašytojo inicialai tokie patys kaip ir užrašiusiojo kaimo vardą *Jujėnai* – A. V. Matyt, tai tas pats Antanas Vireliūnas.

²⁷ Apibūdinta, jog tai užsukis į pievą, priaugęs meldų. Anketos žinių pateikėjai – Vėžionių gyventojai Jonas Vireliūnas, Kazimieras Jonuška, Povilas Pėža ir Jonas Kriaučiukas.

Jūjos liñkis (ne *Jujōs liñkis* ar *Jūjōs liñkis*), o dar labiau viską supainioja užrašymas *Jūja*, sukirčiuotas ne pagal plotui būdingą kirčio atitraukimo dėsnį²⁸, kurį atspindi kitų toje pačioje anketoje esančių vietovardžių kirčiavimas: iš vietinių gyventojų užrašyta kirčiuota forma *Luñka* surašytojo taisoma į *Lankà*, *Valka* – į *Valkà*. Pagal užrašymus iš gyvosios kalbos, ko gero, galima spėti, jog visi šie variantai galbūt rodo realiai buvusią vietos vardo šaknies balsių kaitą *juj-/jūj-*²⁹.

Vandenvardžių kilmė neaiški. Kadangi fiksuota ir sudėtinė forma, neatmesdama asmenvardinės kilmės galimybės – iš avd. **Jujà*, **Jūjà* ir liet. *liñkis* ‘paviršiaus įlinkimas ar iškilimas; dauba, slėnis, klonis; lankstas, vingis’. Tokią kilmės versiją parentų jau aptarto oikonimo *Jujėnai* galima kilmė iš bendrašaknio avd. **Jujėnas*. Kita vertus, tam iš dalies prieštarautų nesudėtiniai vardai *Jūjà* ar *Jujà*, nes panašios struktūros toponimai retai būna kilę iš asmenvardžių³⁰. Laikantis asmenvardinės vietovardžių kilmės versijos, antropoleksėmą *juj-* įmanoma sieti su liet. interj. *jui* = *ùi*, *uĩ* ‘reikšti jausmams ir pojūčiams (baimės, skausmo, šalčio, nusistebėjimo, susižavėjimo ir kt.)’ (LKŽe). Įdomu tai, kad *ùi* užrašytas ir iš Kupiškio, Miežiškių (Panevėžio r.) apylinkių. Tai, kad pravardinės kilmės asmenvardžių sąsajos su jaustukais ar ištiktukais yra galimos, rodo pravardės *Ajāgi*, *Ūfa*, *Ujujuĩ* (Butkus 1995: 141, 429) ir pan. Negalima atmesti ir asmenvardžių ryšio su gana dažnomis lenkiškomis pavardėmis *Jujka*, *Jujeczka* ← lenk. dial. *jojczec* ‘priekaištauti; skųstis; dejuoti; sirguliuoti’ (ISNP), *Juja*, *Jujaniec*, *Jujanka*, *Jujeczko*, *Jujko* (SNP IV 395–396).

IŠVADOS

1. Remiantis gyvosios kalbos ir istorijos šaltinių duomenimis, galima teigti, kad dabartinė kaimo vardo forma *Jujėnai* yra tikroji, etimologinė, nes ją paliudija visi užrašymai iš vietinių gyventojų ir dauguma įrašų istorijos šaltiniuose.

²⁸ Nesudėtinis variantas su priešpaskutiniu trumpuoju skiemeniu turėtų būti kirčiuojamas **Jujà*, plg. toje pačioje anketoje iš gyvosios kalbos užrašytą vv. *Salà*, kuris vienodai sukirčiuotas tiek tarminių, tiek bendrinės kalbos formų skiltyse.

²⁹ Kaip jau minėta, oikonimas *Jujėnai* ir vandenvardis *Jūja* Būgos kartotekoje užrašytas to paties asmens – greičiausiai kalbininko Antano Vireliūno, todėl tai gali būti papildomas ekstralingvistinis argumentas šaknies apofonijai pagrįsti.

³⁰ Iš asmenvardžių vienaskaitos formų gali būti kilę kelios dešimtys vandenvardžių, pavyzdžiui, upėvardžiai *Gėdvydas*, *Jánka*, *Jonėlis*, *Vaidōtas*, ežerų vardai *Adomaitis*, *Býgaudas*, *Bijōtas*, *Visaginas* (Vanagas 1981: 35, 63, 110, 134, 137, 358, 388) ir kt.; plačiau žr. Vanagas 1970: 47–49.

2. Pagal istorinius užrašymus formaliai galima atstatyti oikonimo formas **Jaujėnai*, **Jujvėnai* (**Juivėnai*), **Jujėnai*, **Junėnai*, **Juvėnai*, **Jugėnai*, **Jėjūnai*, kurių tapatumą paliudija tokių kaimų vardų nebuvimas netolimose apylinkėse, tų pačių asmenų (asmenvardžių) nurodymas šalia šių variantų ir kelių formų pavartojimas tame pačiame įrašė.
3. Istoriniai (bažnytinių metrikų) oikonimo variantai su *jau-*, *jug-*, *jun-*, *juv-*, *jujv-* (*juiv-*) greičiausiai yra raštininkų padariniai, kurių atsiradimą nulėmė fonetinės vardo ypatybės, rašybos tradicija ar nekompetencijos padiktuoti riktai.
4. *Jujėnai* – greičiausiai asmenvardinės kilmės oikonimas, kilęs iš avd. **Jujėnas*; tokią kilmę galimybę suponuoja šaknies *juj-* istorinis moters asmenvardis *Sophia Juynicia* 1699 m. = dial. **Jujnyčia* ← **Jujėnyčia* ‘Jujėno dukra’, įvardijantis šio kaimo gyventoją.
5. Neatmestina, kad vandenvardžiai *Jujà*, *Jūjà*, *Jujos liņkis* atspindi *juj-/jūj-* apofoniją; dėl fiksuotos sudėtinės formos galima spėti juos esant kilusius iš avd. **Jujà*, **Jūjà*.

SUTRUMPINIMAI

- avd. – asmenvardis
dial. – dialekto
interj. – jaustukas ar išiktukas
lenk. – lenkų
liet. – lietuvių
prvd. – pravardė
pvd. – pavardė
r. – rajonas
vv. – vietovardis

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

BgK – Kazimiero Būgos *nomina propria kartoteka*. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

Bilkis Laimutis 2020: Dėl kaimo vardo *Ývoliai* kilmės. – *Acta Linguistica Lithuanica* 83, 178–192.

Bilkis Laimutis 2020a: Dėl kaimo vardo *Jedžiōtai* raidos ir kilmės. – *Lituanistica* 66, 4(122), 275–287.

Butkus Alvydas 1995: *Lietuvių pravardės*, Kaunas: Aesti.

Endzelīns Jānis 1956: *Latvijas PSR vietvārdi* 1(1), Rīgā: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība.

Garliauskas Vidas 1998: Lietuviškos oikonomų lytys nelietuviškuose XVI–XIX a. šaltiniuose. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 40, 123–204.

Garliauskas Vidas 2004: *XVII a. Molėtų bažnyčios krikšto ir santuokos metrikų knyga*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Garliauskas Vidas 2005: Tauragnų valsčiaus kaimų vardai istorijos šaltiniuose, *Tauragnai*, Vilnius: Versmė, 1041–1063.

Hołowiński Ignacy 1854: [*Ignatijaus Holowińskiego Telšių ir Žemaičių vyskupystės vietovardžių rankraštinis sąrašas*]. Saugomas Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

ISNP – *Internetowy słownik nazwisk w Polsce*, aut. B. Czopek-Kopciuch, H. Górny, M. Magda-Czekaj, E. Palinciuc-Dudek, K. Skowronek, E. Supranowicz, Instytut języka polskiego Polskiej akademii nauk. Prieiga internete: <https://nazwiska.ijp.pan.pl/>.

Jonas Jurkštas 1985: *Vilniaus vietovardžiai*, Vilnius: Mokslas.

Juknevičius Petras 2020: *Karsakiškio seniūnijos gyvenamosios vietos*, Panevėžys: Reklamos agentūra „25 kadras“.

KGGS – *Списокъ населенныхъ местъ Ковенской Губерніи*, Ковна: Въ Типографіи Губернскаго Правленія, 1892.

LATS – *Lietuvos TSR administracinis-teritorinis suskirstymas*, red. P. Bikelis, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959.

LATSŽ – *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas 2*, red. Z. Noreika, V. Stravinskas, Vilnius: Mintis, 1976.

LAV – *Lietuvos apgyventos vietos*, Kaunas: A. Bako spaustuvė, 1925.

LKA III – *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*, teksto aut. S. Ambrazas, G. Belickienė, E. Grinaveckienė, A. Jonaitytė, J. Lipskienė, K. Morkūnas, B. Vanagienė, A. Vidugiris, atsak. red. K. Morkūnas, Vilnius: Mokslas, 1991.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas 1–20 (1941–2002)*, red. kolegija G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, e. variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008 (atnaujinta versija, 2017). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas>.

LPDB – *Lietuvių pavardžių duomenų bazė*. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/pavardziu-duomeniu-baze/>.

Maciejauskienė Vitalija 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.

Maciejauskienė Vitalija 2009: Oikonimai Lankeliškių parapijos XVII amžiaus bažnytinėje knygoje. – *Archivum Lithuanicum* 11, 159–188.

Palionis Jonas 2008: *XVII a. pabaigos – XVIII a. pirmosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai*, Vilnius: Vilniaus universitetas.

Ragauskaitė Alma 2005: *XVI–XVIII a. kauniečių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Razmukaitė Marija 1993: Oikonimų, atsiradusių iš asmenvardžių su patronimi-nėmis priesagomis, paplitimas Lietuvoje. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 32, 133–165.

SG XV (2) – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* 15(2), wydany pod redakcją B. Chlebowskiego, Warszawa: Druk „Wiek” Nowy-Świat Nr. 61, 1902.

Sinkevičiūtė Daiva, Račickaja Veslava 2014: Lietuvių dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 metų sąrašė. – *Archivum Lithuanicum* 16, 295–322.

SNP IV – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* 4, sud. K. Rymut, Kraków: Polska akademia nauk, Instytut języka polskiego, 1993.

Staltmane Velta E. 1981: Сталтмане Велта Э. *Латышская антропонимия. Фамилии*, Москва: Наука.

Šakenis Konstantinas 1935: *Vabalninkas ir jo apylinkė praeityje. Iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo*, Kaunas: Lietuvos istorijos draugija, (*Praeities biblioteka* 2).

Šinkūnas Mindaugas 2015: Lietuvių ortografijos skirtumai katalikų ir evangelikų reformatų raštuose (XVI–XVII a.): priebalsio /j/ ir diftongų /ai/, /ei/ rašyba. – *Baltistica* 50(2), 197–244.

Vanagas Aleksandras 1970: *Lietuvos TSR hidronimų daryba*, Vilnius: Mintis.

Vanagas Aleksandras 1981: *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius: Mokslas.

VB I – *Tarpukario Pavardžių ir vietovardžių komisijos Alytaus, Biržų ir Kauno apskričių gyvenamųjų vietų sąrašai (bylos)* 1. Saugomos Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro archyve.

VbE – [XIX a. I pusės Vabalninko seniūnijos žemių plano eksplikacija], LVIA F. 525, Apr. 8, B. 1304.

VbI₁ – [Vabalninko seniūnijos dvarų, priklausančių reformatams, 1698 m. inventorius], LVIA F. 525, Apr. 8, B. 135.

VbI_{II} – [Vabalninko seniūnijos miestelio ir kaimų 1705 m. inventorius], LVIA F. 525, Apr. 8, B. 136.

VbKr_n – [*Vabalninko parapijos krikšto ir jungtvių metrių registracijos knyga. 1624–1741 m.*]. Prieiga internete: http://www.genmetrika.eu/galerija_metr/Vabalninko_kriksto_1624-1741.

VbKr_I – [*Vabalninko parapijos krikšto metrių registracijos knyga. 1678–1689 m.*]. Prieiga internete: http://www.genmetrika.eu/pdf/vabalninko_1678-1689_gimimo.pdf.

VbKr_{II} – [*Vabalninko parapijos krikšto metrių registracijos knyga. 1721–1742 m.*]. Prieiga internete: http://www.genmetrika.eu/galerija_metr/Vabalninko_kriksto_1721-1742.

VbKr_{III} – *Liber Regenerationis seu Ad Parochialem Ecclesiam Vobolnicensem Sem Baptizatorum per me Stephanum Thaddæum Kudrycki Decanum Kupiscensem Parochiū Vobolnicensem Comparatus atquè Anno Dñi 1742. Ætatis 51mo Presbyteratūs 25to Regimims 12mo Publico Usuj Applicatus Ad M. D. G. B. V. M. H.* [*Vabalninko parapijos krikšto metrių registracijos knyga. 1743–1761 m.*]. Prieiga internete: http://www.genmetrika.eu/pdf/1743-1761_gimimo.pdf.

VK – *Abėcėlinė vietovardžių, surinktų iš gyvosios kalbos, kartoteka*. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centre.

Zinkevičius Zigmąs 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

On the Origin of Lithuanian Toponyms with the Roots *juj-/jūj-*

SUMMARY

Several toponyms with the roots *juj-/jūj-* were recorded from the Lithuanian colloquial language: the oikonym *Jujėnai*, which designates a village in Panevėžys district, and the names (variants) of the stretch of the Lėvuo River known as ‘sietuva’ or ‘užsūkis’ (Eng. stream pool or bend), *Jujà*, *Jūjà*, *Jūjos liņkis*, which were recorded in Vėžionys village, Kupiškis district. The Dictionary of Latvian Toponyms includes *Juījas*, a name of a single-homestead settlement in the area of Dundaga, which presumably originated from the Lithuanian village name *Jujėnai*. Nothing has so far been written about Lithuanian toponyms with *juj-*, *jūj-*; only a possibility of establishing an etymological link between the Latvian toponym and the Lithuanian oikonym has so far been proposed.

The village name *Jujėnai* was first recorded from the speech of local residents at the start of the 20th century and later around 1935; it was also recorded several times after the war. In the administrative sources based on the spoken language, the form of the oikonym does

not vary as well. It can thus be stated that only one form, which had already been settled in the first half of the 20th century, was and still is used in the spoken language. An in-depth analysis of several sources of the 17th and 18th centuries shows that the current oikonym *Jujėnai* has a vast array of recorded variants in parish registers: *de iaùianis*, *de Iugeny*, *de Iuieny*, *de Iuienny*, *de Iuywieny*, *de Junieny*, *de Iuwieny*, *de Iunianj*, *de Iuiany*, *de Iujany*, *de villa Ieiuny*, *de villa Iaiuny*, etc. This leads to the formal restoration of the forms **Jaujėnai*, *Jujėnai*, **Jujoėnai*, **Junėnai*, **Juwėnai*, **Jugėnai*, **Jėjūnai*. The records from historical administrative sources *Iuiany*, *Юяны*, *Jujany* imply the only oikonym variant *Jujėnai*.

Short-term or one-time usage of most of the variants of the village name, the occurrence of similar cases of distortion in historical oikonymy and anthroponymy, the consistent usage of a single form in historical administrative sources allow us to point out that the records of the oikonym *Jujėnai* with the roots **jau-*, **jug-*, **jun-*, **juv-*, **jujv-* are most likely the outcomes that were created by the authors (scribes) of the entries in parish registers, which should not be associated with the natural development of the name in the colloquial language. The forms reflecting the present-day oikonym were used most frequently in historical sources; they are abundant in all the parish registers under study, and they often occur next to other root variants. Hence, we may assume that the root *juj-* is the true, etymological, one.

There is a personal name recorded in the parish register, which may attest to the anthroponymic origin of this toponym. It is the record *Sophia Juynicia de Junieny* dated to 1699. This is the second personal name of the godmother from *Jujėnai* village – *Juynicia* (*Jujnyčia*) – which may be a sporadically shortened form from **Jujėnyčia*, i.e. ‘the daughter of *Jujėnas*’.

The etymology of the hydronyms *Jujà*, *Jūjà*, *Jūjos liņkis* is unclear. The records from the colloquial language suggest that all the above variants possibly show the actual root vowel change of the toponym *juj-/jūj-*. Whereas a composite form was recorded as well, the possibility of anthroponymic origin from the personal name **Jujà*, **Jūjà* and Lith. *liņkis* ‘a surface bend or rise; ravine, valley; curve, meander’ is worthy of consideration. On the other hand, it would not in part be supported by the one-word hydronyms *Jūjà*, *Jujà*, because the toponyms of a similar structure rarely stem from personal names.

Įteikta 2021 m. spalio 28 d.

LAIMUTIS BILKIS

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

laimutis.bilkis@lki.lt